

svet vidi, da so ubožčki, česar niso sami krivi, in marsiktera nevoljna misel se s tem vcepi v žlahtno serce, ki dela človeka nemirnega. Ubogim učencem naj se take darila delé o drugih prilikah med letom, ne pa pri slovesnem šolskem spraševanju. Naj bolj sposobne za šolske darila so gotovo dobre knjige, v katerih mladost dobiva prave tečne hrane zunaj šole, in sicer ne le za kratke otroške leta, temuč tudi za pozneje čase. Nekteri priporočajo za šolske darila le molitevne bukvice, in pravijo, da so take edini pravi in tečni spomin nekdanje pridnosti i. t. d. Ne more se terditi, da bi molitevne knjige ne bile dobre za šolske darila, pa se tudi ne more sploh reči, da bi vselej dosegle namen, katerega bi mogle doseči šolske darila. Veliko imamo lepih slovenskih molitevnihi knjig, pa koliko jih je sposobnih in ktere so pripravne za našo nježno mladost, se težko razsodi. Tudi druge primerne knjige naj se tedaj rabijo za šolske darila, posebno tam, kjer je mogoče, da se učencem deli po več knjig. „Tovars“ bi rad sestavil in pokazal imenik vseh bolj pripravnih molitevnihi in drugih knjig za šolske darila, pa se skorej ne upa, da bi mogel pravo zadeti, ker to je težka težka razsodba; vendar pa svetuje, da bi se zbralo nekaj veljavnih šolskih in drugih v slovstvu izurjenih mož, ki bi vsako leto sestavili in oznanili imenik takih knjig, ki bi bile po njih razsodbi naj boljše za šolske darila. Se vé, da bi se ta imenik mogel vselej pokazati duhovski in deželski šolski oblastniji, ktera bi ga poterdila in potem očitno naznanila. Po taki poti bi prišlo veliko dobrihi knjig med ljudstvo, in dobiček bi bil gotovo velik. Mladinoljubi in sploh Slovenci, prevdarite to važno reč!

Obrazi iz odgojilne povestnice.

Sv. Karol Baromej

(rojen 1538; † 1584).

Sveti Karol Baromej se sveti v cerkvi božji kakor svitla zvezda; svet pa vendar malo vé od tega, da je ta slavní mož za ljudsko odgojenje in podučevanje toliko storil, da ga malo-kdo prekosi.

Povedali bomo tukaj poglavitne točke njegove delavnosti na tem polji; njegovo življenje poznajo že častiti čitatelji več ali manj iz družih virov.

Ko postane Karol Baromej l. 1560. kardinal, osnoval je učeno družbo, tako zvano akademijo. Sčasoma je tukaj združil naj boljše glave iz med duhovnega in svetnega stanu, da bi učeni in omikani možaki svoje vede in mnenja eden drugemu razodevali, pismeno in ustmeno eden drugega podučevali in spodbujevali.

Zbirali so se v vatikanski palači, kjer je Karol stanoval. Sleherni je od časa do časa imel učeno obravnavo; od tega so se potem razgovarjali. Učene obravnave in govori, ktere je vsak sam za sebe izdeloval, so se verstili. O tistem času je pisal nekdo kardinalu Komendone-tu tako le: „V hiši kardinala Baromeja se zbirajo vsi učeni in izverstni možje v Rimu. On sam v cvetji svojih let in na verhuncu svoje slave le misli, kako bi združil svoje življenje in svojo učenost s svojo visoko službo. Sreča in bogastvo, nad ktero se spodtikajo dostikrat skušeni možje, pripomore temu mladenču, da vterjuje druge in sam sebe v kreposti in učenosti“. Utrujen od opravil po dnevu je hotel svoj duh okrepčati naj bolj pošteno, kolikor je mogel in se še dalje izobraževati, druge pa, posebno dvorne vradnike, je hotel buditi s svojim zgledom, da ljubijo lepoznanstvo in učenost in se varujejo drugačnih kratkočasnic, igre, pijančevanja i. t. d. V prvih časih so imeli modroslovne in splošno učene pogovore; od leta 1563. obdelovali so le bogoslovje.

Ko je Karol na vseučelischu v Padovi bil, je spoznal, kako težko so mladenči na takošnih krajih, kjer starši ne čuvajo nad njimi, vedno zdravi in krepki na duši in telesu, ker nimajo ne prijetlov in ne vodnikov. Tudi je spoznal, kako revščina zaderžuje mladenče, da se ne navdušejo za učenost in vednost. Že ta čas si je namenil, da hoče v Paviji vstav napraviti za uboge dijakke, in kardinal je speljal to blago misel. Iz svojega premoženja, ko je tudi papež nekoliko pomagal, vstanovil je v Paviji baromejski vstav. Pred vsem je bila ta naprava namenjena za uboge bogoslovce, drugih dijakov sicer tudi niso izključevali; imeli so notri stanovanje in obilno postrežbo. To napravo so vodili skušeni možje, kteri so čuvali nad lepim zadržanjem gojencev in so skušali med njimi buditi čednosti in učenosti, da bi bili potem v zgled vsi šoli. Pavija se je dolgo časa s tem zavodom oponašala in slavni možje v cerkvi in deržavi so iz njega izhajali.

V deželnih zborih (provincial-synoden), ktere je imel ta

sveti mož l. 1563., 1573., 1576., 1579. in 1582. v Milanu so bile sklenjene naj bolj koristne naprave: kako se imajo dobre bukve in spisi razširjati med ljudstvo in duhovščino; kako napraviti bukvarnice, kako vredovati in rabiti jih; kako napraviti in voditi šolstvo, in kako podučevati v keršanskem nauku. Ukaze zadevajoče šolstvo je slavní škof po sklepu drugega deželnege shoda na svitlo dal pod imenom: „Postave in uredbe za društvo šol po keršanski veri“. Dr. Dieringer od teh postav tako le piše: „Kolikor mi vemo, je bil Karol Baromej prvi, ki je sklenil, da hoče vse šolstvo tako osnovati, da mu cerkveni živelj ostane podlaga, da vse vodijo izbrani duhovniki, da so vsi, kateri podučujejo, ali so duhovni ali neduhovni ali samskega, ali zakonskega stanu, ali šolski bratje, ali šolske sestre, eno telo, ktero je razširjeno po vsi škofiji, ktero navdušuje in vodi ena misel in eno načelo. Dasi-ravno imajo v naj novejšem času toliko modrih šolskih postav, vredb in ukazov, vendar ni je nobene, ktera bi bila izdelana bolj primerno in pripravno v posamesnih rečeh, ktere potem obsegajo vso osnovo; kar pa zadene cerkveni duh in npravnost teh ukazov, jih pa kar nočemo primerjati. Mislímo si, Bog vé, kaj imamo, ko imamo višje in nizje, ljudske, obertnijske in nedeljske šole; ko imamo šolske prednike i. t. d., to vse najdemo v vodilih in ukazih milanskega nadškofa prav natančno in obširno; tudi niso pozabili na učence. Katoliški seminarji časté sv. Karola Baromeja za svojega pomočnika; tudi učitelji katoliške vere in misli nimajo skorej varha in patrona, kateri bi se bil za to več zaslug pridobil, ker on je postavil versko odgojenje v podlago vsemu podučevanju“. Posebno skerbel je pa sveti škof za izrejo in omiko gojencev za duhovski stan. Njegov generalvikar Ormanetti je pripravljaj osnovati duhovne izrejalísča, kakor je bilo sklenjeno v tridentinskem zboru. Najél je namreč v Milani hišo; na škofove stroške so tam oskerbovali in po odločenih postavah vodili mladenče v življenji in nauku. Na svoje stroške je potem napravil na treh krajih svoje škofíje nižje seminarije. V slehernem je bilo toliko gojencev, da je bilo dosti duhovnov, ako si izvoli večji del izmed njih duhovski stan. Da bi se stroški nepotrebno ne zviševali in gojenci enakomerno izobraževali, imel je sleherni teh zavodov svoj verhunec, do kterega naj pripelje gojence. Ako je učenec v prvem zavodu dostal, sprejeli so ga v družega, in ko je tega doversil, v tret-

jega. Sedaj se še le začne pravo podučevanje za duhovski stan; učili so se modroslovja v velikem zavodu posvečenemu svetemu Janezu Kerstniku v Milanu, ali pa, če je bilo število preveliko, pri Jezuitih. Ko so to doveršili, so bili v mašnike posvečeni in vmesteni v prazne službe; naj bolj izvrstne so pa stavili za dohtarje.

Te naprave so vodili naj prej Jezuiti, pozneje pa po njih nasvetu mašniki iz družbe Oblatov *). Vodila ga je tukaj misel, da je tisto odgojevanje naj boljše, ktero se prične iz čistega namena za kakošno reč, in ktero se izvršuje po načertu, ktero je bilo poprej prevdarjeno in poterjeno; vse moči naj se zbuja v soglasji; takošno izrejevanje, ktero tako skerbí za dušo in vzajemno dela, se nahaja naj poprej v duhovnih družbah. — Dve hiši je izročil ravno tem voditeljem: prvo, v kateri so se mladi duhovni dalje izobraževali, drugo pa, kjer so nevedne in neravne duhovnike poboljševali. Tako je Karol za javno podučevanje in odgojo, kolikor mu je njegova pastirska dolžnost nalagala, vsestransko skerbel. Poglejmo še, kaj je storil za tisti stan, iz katerega je bila njegova rodovina, namreč za žlahtni stan. S pripomočjo prijatlov je vstanovil gojilnico za plemiče, v katero so jemali gojence tudi iz drugih laških dežel. Ta vstav so vodili Jezuiti, pozneje Oblati, nadzornik je bil Karol sam, ki je resno zahteval, da se gojenci vadijo poštenega življenja v strahu Božjem, in da se k učenju priganjajo. Da bi to napravo bolj povzdignil, je bilo k sklepu vsacega polleta očitno spraševanje; sleherni je ta čas po svojem zasluženju bil ali pohvaljen in obdarovan, ali grajan in osramoten.

Ko je kuga nehala, je vstanovil sirotišnico za ženski spol; nune sv. Ursule so jo vodile in gojenke toliko časa vodile, da so ali v samostan stopile, ali da so bile preskerbljene pri poštenih družinah.

Iz tega, kar smo povedali, se očitno vidi, da Karol Baromej ni bil le velik svetnik, temuč tudi posebno zaslužen v podučevanju in odgojevanju.

*) Družba naj veljavnejših duhovnov njegove škofije, kateri so se mu prostovoljno ponujali, naj ravná z njimi po svoji previdnosti.